

Steengoed - Robert Toussaint, Poperinge

1.1. De Prehistorie

Tussen 35.000 en 10.000 v.Chr. leefden in het Paleolithicum (het Oude Steentijdperk) de neanderthalers in Europa en ook in de Lage Landen. Van deze prehistorische mens zijn bij Namen in de Ardeense grotten van Spy sporen en restanten ontdekt, zonder wandschilderingen zoals in de grotten van Lascaux. De neanderthaler, ook wel Homo sapiens neanderthalensis genoemd is een uitgestorven mensensoort. Zij waren gemiddeld iets onder 1,65 m, met brede schouders, gedrongen ledematen met korte vingers en een brede en dikke borstkast. Zij hadden een breed en zwaar gelaat ten opzichte van de schedel, zonder kin. De herseninhoud (1510 cm³) was ongeveer van dezelfde grootte als bij de nu levende mens. Vondsten van skeletten van zijn gevonden in Europa, het Midden-Oosten en in Centraal-Azië. Zij leefden van de visvangst en sloten zich in groepen aaneen om te jagen op katachtige dieren, zoals de holenlynx (*Lynx spelaea*), de holenhyena, holenleeuw, de bruine beer (*ursus arctos*), de holenbeer (*ursus spelaeus*), oerossen en rendieren, zoals de megaceros, veel groter dan de huidige elanden, thans uitgestorven. De jacht op groot wild werd door de Neandertalers met een speciaal uitgewerkt plan uitgevoerd waaruit wij kunnen uitmaken dat er onder hen een nauwkeurig communicatiesysteem moet hebben bestaan. Zij bouwde grote valkuilen met takken overdekt om mammoeten en de wolharige neushoorns (*Coelodonta antiquitatis*) op weg naar hun drinkplaatsen erin te lokken en wegzonken. Daarna gooiden zij met zware stenen die de poten van het dier braken zodat het onbeweeglijk moest blijven liggen. Daarna werd het met behulp van speren van ongeveer 2 meter voorzien van bewerkte vuursteen (*silex*) gedood. Naar gelang de jaargetijden leefden zij van roven van vogelnesten, vruchten, knollen, wilde planten, paddenstoelen, champignons, fruit, noten, bessen, honing. Ook slakken, slangen, hagedissen en insectenlarven werden gegeten.

In tegenstelling wat sommige beweren heeft de prehistorische mens nooit in grotten of holen gewoond. De ingang van de grotten werden gebruikt als natuurlijke schuilplaatsen bij gevaren, bij onweer en voor de inrichting van hun tempels. Wel vormden overhangende rotsen een bevoorrechte vaste of tijdelijke woning waartegen hun hutten en tenten werden opgeslagen bedekt met takken en dierenhuiden. Zeer geliefd was de vacht tijdens het Jonge steentijdperk van de beer als tent- en vloerbedding. Ook als kledingstuk was de huid van de beer en dat van katachtige dieren zeer populair. Hun levenswijze verandert ingrijpend door de controle over het vuur.

Twee rendierjagers op weg naar huis.

De jacht op de megaceros, veel groter dan de huidige elanden, met hoorns van een breedte van 2,5 à 3 meter, thans uitgestorven.

Het in stukken snijden van hun prooi met stenen gereedschap (silex / vuursteen) zoals schrapers en kleine vuistbijlen werd ter plaatse uitgevoerd.

Een mammoet gevangen in een kuult.

De jacht op een wolharige neushoorn al was zijn lijf niet helemaal bedekt met lange haren.

De prehistorische mens woonde in hutten en tenten, soms opgeslagen tegen de rotswanden.

Zij woonden in hutten en tenten, soms opgeslagen tegen de rotswanden.

Het zoeken en plukken van vruchten, knollen, wilde planten, paddenstoelen, champignons, fruit, noten en bessen was vooral een bezigheid voor vrouwen en kinderen.

Het vervaardigen van stenen gereedschap (silexsteen) zoals pijlpunten, schrapers, vuistbijlen, enz ...

Vuistbijl, silex.

Artefacten vervaardigd in silex of vuursteen (pijlpuntjes).

De wolharige neushoorn (Rhinoceros Tichorinus)

De overvloed van deze neushoorns in de ijstijd van Würm werd begunstigd door het terugtrekken van het bos ten behoeve van de grassteppe met een kouder klimaat. Maar hij heeft dit bosklimaat eveneens zeer gemakkelijk overleefd. Zijn lijf was helemaal met lange haren bedekt als gevolg van zijn aanpassingen aan verschillende klimaten.

In de weide van **Maurice Ganne**, eind 1947 werd tijdens het graven van een waterput op 8,5 meter diepte een tand en gebeente gevonden.
Zie ook het artikel 'De mammoet van Proven'.

Tijdens de graafwerken in de oude bedding van de Dode IJzer en het aanleggen van de dam achter de huizen in de Bergenstraat te Roesbrugge werden in 1994 beenderen en deze tanden van een wolharige neushoorn gevonden.

Losse tand van een wolharige neushoorn, vierkant 5,3 x 5 cm, hoogte 7, 8 cm.

Neolithicum

In het **Neolithicum** (het late stenen tijdperk) vond zo'n grote verandering plaats. In Vlaanderen begint de neolithische tijdperk omstreeks 4500 tot 2000 v. Chr. wanneer kolonisten uit Midden-Europa in onze streken aankomen en de laatste jagers van het Mesolithicum verdringen. Ze brachten ons de praktijk van de landbouw en van de veeteelt mee en het vervaardigen van keramiek.

Aan het half-nomadische bestaan kwam een einde, toen de mens zijn zwervende jagersbestaan opgaf en zich blijvend ergens vestigde om aan landbouw of veeteelt te gaan doen. De mensen bleven langer op een plaats wonen en voelden zich verplicht huizen te bouwen, zo ontstonden vaste woonplaatsen. Van een parasitair bestaan door middel van jagen en vissen stapte men langzaam er toe over dieren te temmen en te kweken, zo hoefden ze niet meer te jagen. De mens uit de neolithische tijdperk voedde zich met wat hij in zijn omgeving vond: vruchten, zaden, knollen, wilde planten, fruit, noten, bessen en honing. Door actief gewassen te zaaien, te kweken en te oogsten hoefden ze niet meer op zoek te gaan naar voedsel. Het oogsten van granen gebeurde met een sikkel. Nieuwe technieken zoals het melken van dieren, het spinnen, het weven en het bakken van potten vergrootten de mogelijkheden voor de neolithische mens zich op deze wijze een bestaan op te bouwen.

De kunst van het pottenbakken ontstond omstreeks die tijd. Het waren tulpbekers, voorraadspotten met een bolle (ronde) bodem gemaakt van klei en gebakken in open vuur. Ze dienden voor het bewaren van voedsel, maar ook voor het koken. Hun potten werden op een heel eenvoudige manier gemaakt door klei gemengd met vuursteenfragmentjes tot een klomp samen te drukken en die daarna uit te hollen tot de pot de gewenste vorm kreeg. Een Neolithische pot is zeer gemakkelijk te herkennen aan zijn poreus oppervlak en aan zijn onregelmatige hand geknede vorm en zeker geen decoratie of glazuur.

Er waren twee technieken om deze te maken:

1. Ofwel drukte men met de duimen in de 2. Ofwel maakte men lange kleirollen die op klei tot men de gewenste vorm kreeg. elkaar werden gelegd en vastgedrukt.

Door kleirollen te gebruiken voor het maken van potten kreeg men een regelmatige vorm van gelijke dikte. Te herkennen zijn de potten aan regelmatig van vorm en gelijk van dikte met soms als versiering verdikkingen van kleirollen, veel potten zijn opgewreven of gepolijst en voorzien van versieringen. Met de vingers doet men aan de binnenkant, de naden tussen de rollen verdwijnen. De naden van de buitenkant werkt men weg door de hele oppervlakte met een

steentje of een schelp glad te strijken. Uit het Neolithicum is veel aardewerk bewaard gebleven. Het vervaardigen van potten, kommen was vrouwenwerk. Dit weten wij door de omvang van de vingerafdrukken die in de klei meegebakken zijn.

Het bakken

Eenmaal droog werden de potten gebakken. In oudheid gebeurde het bakken in open lucht. Men maakte een holte in de grond waarin men het te bakken aardewerk samen met wat brandhout neerlegde die men dan met graszoden bedekte. Eén dergelijk procedé maakt het niet mogelijk een hogere temperatuur dan 500 à 600 graden te bereiken.

Het bakken van gereduceerd aardewerk. (grijze of zwarte kleur). (Foto: 7972 Aubechies-Belœil).

Bronstijd - 2000 tot ca.750 v.Chr.

In vergelijking met andere gebieden in Europa is er over het Bronzen Tijdperk in onze gewesten bijzonder weinig geweten op enkele zeldzame bronzen voorwerpen na die in de loop der jaren gevonden werden. Ter plaatse zijn ze zekerlijk niet vervaardigd daar de bodem hier gevormd is door afzettingen van de zee zijn deze grondstoffen hier niet te vinden. Brons is een legering van koper en tin. De productiecentra waren Zuid-Engeland en de Armorikaanse Alpen wat erop wijst dat er geleidelijk een handelsnetwerk was ontstaan waar de mens op aangewezen werd. Naar het einde toe van de Bronstijd werd Vlaanderen als een ontmoetingsplaats beschouwd waar producten van overzee en die van het binnenland verhandeld werden. Alles laat vermoeden dat ook hier achteraf met bronsafval, zoals mislukte voorwerpen, staven en baren, bijlen, zwaarden, spelden, sieraden werden gegoten in een mal gemaakt van klei of steen. Collectie R.Toussaint, Poperinge.

Keltische mantelspel.

Twee bronzen Keltische armbanden.

Keltisch, brons tijdperk.

Wat wij weten is dat de huisvesting in het bronzen tijdperk al bleef het bouwprincipe hetzelfde als in het Neolithicum, zeer afgewisseld was. Vóór het

eerst werd er gebruik gemaakt bij het bouwen door balken en kepen te verbinden met pinnen of tappen. Een plankenvoer komt voor het eerst voor in het bewoonde deel. De richting van de woningen is niet meer afhankelijk van de overheersende winden, maar afhankelijk van de plaats waar het huis zich in het dorp bevindt.

Nagebouwd huis uit de bronstijd. Dit huis is 6 m lang en 4 m breed. De ingang deur is gemaakt met meerdere planken die aan elkaar verbonden zijn. De muren zijn opgetrokken met leem en stro en het twee hellingen dak is bedekt met leem en riet.

Voor het vervaardigen van hun **aardewerk** gebruikten de pottenbakkers net zoals in het late stenen tijdperk (het Neolithicum) opnieuw gekookte klei dat zij bij een soort leem voegden dat rijk was aan kwarts. Daarom moest de klei gewassen worden tot het kneedbaar was. Ook hadden zij ontdekt, indien zij erin wilden slagen om hun aardewerk potten te bakken onder een hogere temperatuur dan ca. 500 à 600 graden het aardewerk van de lucht afgezonderd hoefde te worden. Tegen de grond bouwden zij een soort stooktunnel (stookkamer) waarin zij brandhout konden stoppen. Boven op die stooktunnel werd een oven gebouwd die zij konden afsluiten met een deksel uit aardewerk. Tussen de stookkamer en de oven werd een rooster gelegd uit aardewerk waarop zij hun gedroogde potten kunnen zetten en bakken. De peervormige potten uit aardewerk uit de Bronstijd waren ruw van vorm met een platte bodem. Naar het einde van het tijdperk verschenen er meer en meer gevarieerde vormen, potten, kommen en bekens met cilindervormige halzen, soms met één of twee oren.

Pottenbakkersoven uit de Bronstijd. Het bakken verloopt geleidelijk aan van 0 tot 900°C in ca. 8 uren.